

ВІДГУК

доктора мистецтвознавства, професора,
професора кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
ЗОСІМ ОЛЬГИ ЛЕОНІДІВНИ

та заслуженої артистки України, в. о. доцента кафедри
«Мистецтво співу» КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського»
МАТЮШЕНКО-МАТВІЙЧУК ВАЛЕНТИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

на творчий мистецький проєкт
творчого аспіранта кафедри камерного співу
Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського
ЧЖАНА ЦЗЕЛЯНА

**«Вокальний цикл у концертно-виконавській
та педагогічній творчості співака: інтерпретаційний аспект»,**
поданий до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Актуальність теми творчого мистецького проєкту та обґрунтованість його положень. Камерно-вокальна музика є творчою лабораторією співака, адже саме в ній виконавець найповніше може виявити свої якості музиканта-інтерпретатора. Камерно-вокальний репертуар, що включає музику від бароко до сучасності, є надзвичайно великим за обсягом, а тому багато цікавих творів, що репрезентують різні музичні школи, передусім неєвропейські, рідко потрапляють до концертних програм. Втім, плюралістичність сучасного музичного простору спонукає вокаліста ХХІ століття до розширення репертуару, звертаючись як відомих, так і мало виконуваних творів, сполучаючи у своїх концертних виступах далекі за часом створення, географією та мовою камерно-вокальні композиції. Засобом поєднання музичних творів, що написані в різні часи і в різних частинах земної кулі, стають музично-драматургічні чинники, а тому найбільш оптимальними композиціями у концертних програмах стають вокальні цикли або їх частини, що дозволяє зберегти єдність при мовному та стильовому розмаїтті. У проєкті Чжана Цзеляна запропоновано програму з вокальних циклів композиторів ХІХ та ХХ століття – Р. Шумана, Л. Ревуцького та Хуан Цзи, яка відзначається як смисловою та музичною цілісністю, так і мультикультурністю, відбиваючи провідні тенденції концертної практики ХХІ століття.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту «Вокальний цикл у концертно-виконавській та педагогічній творчості співака: інтерпретаційний аспект» складається з анотації українською й англійською мовами з переліком публікацій автора за темою роботи та інформацією про апробацію, вступу, двох розділів, висновків, списку літератури і додатків. У вступі зазначено актуальність проєкту та вказано на його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет, окреслено методи та теоретичну базу, подано відомості про аналітичний матеріал, розкрито наукову новизну і практичне значення, наведено інформацію про апробацію матеріалів та концертні програми, проведені в рамках проєкту, зазначено кількість публікацій, структуру й обсяг роботи.

Перший розділ «Теоретико-методичні засади дослідження» формує теоретичне підґрунтя творчого мистецького проєкту. У підрозділі 1.1 «Питання жанрової типології у камерно-вокальній музиці» дослідник особливу увагу приділяє китайському камерно-вокальному жанру, який отримав назву *художня пісня* (yishu gequ 藝術歌曲). Цей різновид вокальної лірики активно розвивається з 20-х років ХХ століття, його засновниками є китайські композитори Цин Чжу, Чжао Юаньрен, Хе Лютін, Хуан Цзи, Не Ер і Лю Сюань, які у своїх творах сполучали європейську та китайську музичні традиції. Термін *художня пісня* є перекладом *Kunstlied* – свого німецького прообразу, вказуючи на австро-німецьке підґрунтя нового для китайської музики жанру. На початку свого становлення він мав дещо експериментальний характер, адже гармонійно поєднати дві далекі музичні традиції непросто. Однак в контексті мультикультуралізму *художня пісня* стає не просто історичним артефактом, а ексклюзивним мистецьким продуктом, який має особливу художню цінність завдяки оригінальному сполученню двох далеких і одночасно близьких музичних традицій.

У підрозділі 1.2 «Вокальний цикл у мистецтвознавчих дослідженнях» автор розглядає теоретичні питання, пов'язані із вокальним циклом. Дослідник вказує на його особливості, зокрема на змістовне наповнення, будову, принципи циклізації тощо. Він зазначає, що остаточне оформлення камерно-вокального

циклу як жанру відбувається в добу романтизму, а на китайський ґрунт у ХХ столітті його переніс композитор Хуан Цзи.

Підрозділ 1.3 «Вокальний цикл у педагогічному та концертно-камерному репертуарі співака: інтерпретологічний підхід» дослідник присвячує питанням інтерпретації вокального циклу. Чжан Цзелян слушно зазначає, що для мистецтва важливо не *що* виконано, а *як* виконано, і для оригінальної інтерпретації твору слід відштовхуватися не від себе, а від композиторського задуму, оскільки інтерпретація – це своєрідна співтворчість із композитором. Він зазначає, що для вокаліста, як і будь-якого музиканта, особливе значення має репертуар, який повинен мати художню цінність та актуальність для слухача, формувати національну свідомість, а якщо йдеться про репертуар педагогічний, то відповідати навчальним завданням.

Дослідник виділяє три жанрові групи концертного та педагогічного камерно-вокального репертуару, а саме пісню, романс і арію, розглядаючи специфіку кожного з них. Пісня є найпростішим жанром, а тому особливо корисна на початковому етапі навчання співу. Романс для вокаліста є більш складним за рахунок більш розвинених мелодики й фортепіанного супроводу, однак саме він стає його репертуарною лабораторією. Найскладнішою вокальною формою є арія, яка формує найвищу вокальну майстерність співака.

Чжан Цзелян зазначає, що при роботі з вокальними циклами треба рухатися від простих завдань, а саме від виконання окремих творів із циклів до складних – інтерпретації цілого циклу або його частини. Виконавець циклічних вокальних форм повинен продемонструвати осмисленість прочитання поетичного тексту, здатність емоційного переживання, асоціативність мислення, точність артикуляції та тонкість нюансування, експресію динамічного діапазону тощо. Також важливе значення для виконання камерно-вокальної музики, в тому числі і вокальних циклів, є мова, і співак має можливість обрати, чи виконувати твір мовою оригіналу, чи у перекладах.

У другому розділі «Аспекти виконавської інтерпретації вокальних циклів на музичному матеріалі творчого проєкту» розглядаються практичні питання, пов'язані із виконанням вокальних циклів. Підрозділ 2.1 «Особливості виконання циклу Роберта Шумана на вірші Генріха Гейне "Dichterliebe" op. 48»

присвячений характеристиці особливостей виконавської інтерпретації циклу Р. Шумана на вірші Г. Гейне «Dichterliebe» та аналізу його номерів, що були виконані у творчому мистецькому проєкті. Відзначимо той факт, що твори цього циклу автор проєкту виконує не лише німецькою як мовою оригіналу та українською, а й літературною китайською (Pǔ tōng huà 普通话), і їх переклад було здійснено здобувачем в історії музики Китаю уперше. Дослідник наголошує на значимості циклу Р. Шумана в педагогічному та концертному репертуарі, його цінність у формуванні вокальної майстерності співака.

У підрозділі 2.2 «Елементи інтерпретації вокального циклу Левка Ревуцького “Сонечко”» Чжан Цзелян характеризує особливості виконання твору українського композитора. Він зазначає, що у зв'язку зі зникненням в Китаї жанру колискової, пісні «Ой ходить сон» та «Котику сіренький» із циклу «Сонечко» у перекладі китайською мовою стає підґрунтям для знайомства слухачів із цим шаром фольклору. Дослідник наголошує на надзвичайній цінності вокального циклу «Сонечко» для підлітків післямутаційного віку.

Підрозділ 2.3 «Камерно-вокальна лірика Хуан Цзи в концертно-виконавській творчості співака» знайомить українського читача з жанром художньої пісні та одним з провідних її авторів – Хуан Цзи. Дослідник детально розглядає обрані для проєкту твори композитора. Чжан Цзелян вказує на дві тенденції його вокальної творчості – лаконізм та монументалізацію, де остання стає формою підсумків мистецьких пошуків митця. До монументальних творів Хуан Цзи належить цикл «Три бажання троянд», який часто виконується китайськими співаками, що увійшов до творчого мистецького проєкту. Чжан Цзелян наголошує на складності перекладу з китайської мови поетичного тексту, адже його масштаб іншими мовами, в тому числі й українською, збільшується, втрачаючи взаємодію ритміки віршу та музики. З іншого боку, слухач, що не знає китайської мови, без перекладу не повною мірою зрозуміє усі тонкощі словесно-музичної гри. Однак талановитий музикант у своїй інтерпретації мовою оригіналу зможе донести слухачеві усю красу китайської поетичної культури та її втілення в музиці.

Відзначимо ґрунтовність дослідження Чжана Цзеляна, яке спирається на наукові праці як українських, так і зарубіжних науковців. У списку використаних джерел – багато праць англійською та китайською мовами.

Усі положення та висновки наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту є результатом власних наукових досліджень здобувача. Текст роботи та наукових публікацій не містить академічного плагіату.

Для подальшої розробки обраної теми пропонуємо здобувачеві такі питання.

1. Традиція китайської художньої пісні налічує вже сто років, а вокальні цикли Хуан Цзи «Три бажання троянд» та «Тринадцять китайських пісень» вже є китайською класикою першої половини ХХ століття. Які вокальні твори ХХІ століття мають таку ж художню цінність, з якими у першу чергу варто ознайомити українського слухача?

2. У роботі, окрім академічного, автор апелює до дитячого та автентичного типу вокалу, використання яких дає широкий спектр для творчих пошуків вокалістів, що прагнуть знайти нові фарби та засоби для виконання музики ХХ – ХХІ століть. Проте в інтерпретації художніх пісень Хуан Цзи автор проєкту залишався в рамках вокального академізму, що в цілому відповідає характеру цієї музики. У контексті виходу сучасного мистецтва за межі європейського академізму у зв'язку з актуалізацією мультикультурного вектору виникає питання, чи доцільно при інтерпретації жанру художньої пісні звертання до автентичної китайської вокальної традиції?

3. Автор проєкту звертається до циклу «Сонечко» Д. Ревуцького та знайомить з цим твором китайських слухачів. Втім, фольклорна лінія притаманна усім постромантичним академічним традиціям світу. Чи є аналогічні або близькі за задумом твори в китайській музиці?

Відповідність публікацій і мистецьких апробацій темі творчого мистецького проєкту. Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту апробовано здобувачем на 15 міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та круглих столах, а також висвітлено у 3 статтях у наукових періодичних фахових виданнях, затверджених МОН України з музичного мистецтва. За темою творчого мистецького проєкту було

презентовано три концертні програми під назвою «Солоспіви для дітей: від Піднебесної – до України (вокальні цикли композиторів 1-ї пол. ХХ ст.: Левко Ревуцький, “Сонечко” та Хуан Цзи, “Тринадцять китайських пісень”» (Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого (Київ), 17 лютого 2023 р.); «Ліричне інтермецо (вокальний цикл “Dichterliebe” Р. Шумана на вірші Г. Гейне» (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (Київ), 20 квітня 2023 р.); «Вокальний цикл у концертно-виконавській та педагогічній творчості співака: інтерпретаційний аспект» (Малий зал ім. О. С. Тимошенка Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, 16 серпня 2024 р.). Усі зазначені публікації та мистецькі апробації відповідають темі творчого мистецького проєкту «Вокальний цикл у концертно-виконавській та педагогічній творчості співака: інтерпретаційний аспект».

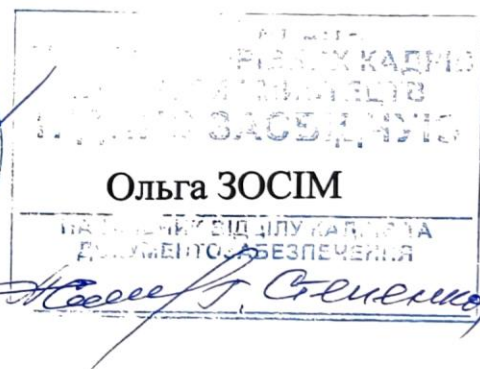
Рівень виконання мистецького творчого проєкту. У процесі реалізації мистецького творчого проєкту автором було здійснено інтерпретацію трьох вокальних циклів, що репрезентують різні національні композиторські школи – німецьку, українську, китайську. На підсумковому концерті проєкту «Вокальний цикл у концертно-виконавській та педагогічній творчості співака: інтерпретаційний аспект», що відбувся у Малому залі ім. О. С. Тимошенка Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського 16 серпня 2024 р., було виконано твори з вокальних циклів «Dichterliebe» Р. Шумана («Hög' ich das Liedchen klingen», «Ein Jüngling liebt ein Mädchen», «Am leuchtenden Sommermorgen», «Ich hab' im Traum geweinet», «Allnächtlich im Traume», «Aus alten Märchen»), «Сонечко» Л. Ревуцького («Подольночка», «Я коза ярая», «Дибидибиди», «Котику сиренький», «Ой ходить сон») у перекладі китайською мовою автора проєкту, «Три бажання троянд» («Три бажання троянд», «Весняні роздуми», «Туга за домівкою») та «Тринадцять китайських пісень» («Наньсяцзи», «Слова західного вітру», «Ластівчина мова», «Квіти – не квіти», «Балада про збір лотоса») Хуан Цзи у перекладі українською мовою автора проєкту.

Здобувач показав високий рівень виконавської майстерності та розуміння специфіки камерно-вокальної музики різних національних шкіл, що дало можливість створити переконливі у художньому плані інтерпретації. Особливо

підкреслимо інкультураційний аспект проєкту Чжана Цзеляна: він для проєкту самостійно переклав китайською мовою обрані тексти із циклу «Сонечко» Л. Ревуцького та українською мовою – із циклів «Три бажання троянд» і «Тринадцять китайських пісень» Хуан Цзи. Такий підхід є одним з найперспективнішим у концертній практиці ХХІ століття, адже стає дієвим чинником міжкультурної комунікації у глобалізованому світі.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що творча й дослідницька складові мистецького проєкту «Вокальний цикл у концертно-виконавській та педагогічній творчості співака: інтерпретаційний аспект» виконані на високому фаховому рівні й відповідають вимогам МОН України, а його автор Чжан Цзелян заслуговує на присудження ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв

Заслужена артистка України,
в. о. доцента кафедри «Мистецтво співу»
КЗВО КОР «Академія мистецтв
імені Павла Чубинського»

Валентина МАТЮШЕНКО-МАТВІЙЧУК